

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΕΡΡΙΚΟΥ ΦΟΝ ΚΛΑΪΣΤ: «Ο Πρίγκηπας του Χόμπουργκ». Βασιλικό Θέατρο.—Το ρομαντικό πνεύμα πού, κινημένο από αντίδραση προς τον κλασικισμό, δημιούργησε στην Εύρωπη τη νέα σχολή του, είχε βέβαια τα γενικά χαρακτηριστικά του. Χάρισε στη φαντασία τον οίστρο της, έβαλε κυρίαρχη την ανήσυχη καρδιά και τη συγκινημένη σκέψη πάνω στον γλυπτικό όρθολογισμό και την μετρημένη αντίληψη της ζωής, αντίταξε τον Μεσαιωνικό ιπποτισμό στον άρχαιο κόσμο, ανακάλυψε τη φύση κι' έξερεύνησε την ψυχή ως τη βαθύτερη της εύαισθησία.

Όμως περνώντας σαν ζωντανή αύρα πάνω από τις διάφορες χώρες, πήρε ποικίλες μορφές ανάλογα με τη ράτσα, τον τόπο, τις παραδόσεις και την ιδιαίτερη ψυχροσύνη του κάθε λαού. 'Απ' όλο το κίνημα έμεις στην Ελλάδα γνωρίσαμε κι' απομιμηθήκαμε, στην άρωστημένη έξελξη του πιά, τον ρομαντισμό της Γαλλίας, κι' αυτού τα γνωρίσματα ζητούμε να ανακαλύψουμε πάντα σε κάθε ρομαντική τέχνη.

Το Βασιλικό Θέατρο με το έργο του Γερμανού Ρομαντικού Κλαΐστ «Ο Πρίγκηπας του Χόμπουργκ» μάς παρουσίασε μια νέα μορφή του ρομαντισμού, τόσο διαφορετικού από κείνον πού συνηθίσαμε να ζητούμε. Το γερμανικό πνεύμα, πειθαρχημένο και φιλοσοφικό, δεν απόρριξε εύκολα τις παλιές του κληρονομίες. Δεν έξεθρόνισε ποτέ ολότελα το κλασικό πνεύμα πού τόσο ταιριάζει στην τετράγωνη γερμανική σκέψη. Δέχτηκε τη νέα διάθεση, μά έστησε το άγαλμα της ανθρώπινης εύαισθησίας πάνω στο βάθρο του όρθου λόγου κι' έδημιούργησε τον ύγιέστερο, τον ανδρικότερο να πούμε, μά και τον στεγνότερο ρομαντισμό της Εύρωπης. Το παλιό και το νέο έσμιζαν σε μια άμοι-

βαία δημιουργική άφομοίωση κι' έδωκαν το καινούριο είδος πού ή γερμανική σκέψη τό σφράγισε, όπως πάντα, με τη δωρική της αντίληψη. Προχώρησε πάλι σε βάθος, μελέτησε τό ύποσυνείδητο με την άκατάσχετη όρμη του, ανέλυσε τό έγώ σ' όλες τις ψυχολογικές μεταπτώσεις του.

«Ο Πρίγκηπας του Χόμπουργκ» είναι δράμα πατριωτικό, όπου τό καθήκον της τυφλής ύποταξης στο γράμμα του νόμου συγκρούεται με την όρμη της ψυχής πού στη φλογερή της έκδήλωση για τη νίκη, τη ζωή, την άγάπη ξεπερνά τόσο εύκολα, τόσο φυσικά, τά βαλτά σύνορα, τους ανθρώπινους γραπτούς νόμους. Ο Πρίγκηπας του Χόμπουργκ, παραβαίνοντας μια διαταγή κερδίζει τη νίκη για την πατρίδα του. Η άγάπη έρχεται φυσικό του στεφάνωμα. Περιμένει σίγουρα για τρίτη ανταμοιβή του τη δόξα. Κι' άξαφνα μαθαίνει πως τόν καταδικάζουν σε θάνατο. Σημασία δεν έχει μία νίκη πού κερδίστηκε ίσως στην τύχη. Σημασία έχει τό κακό πού προκύπτει άπ' τό παράδειγμα της παρακοής. Τό πρωσοικό πνεύμα ζητά την έπιβολή του. Δεν παραβαίνεται άτιμωρητεί μια πειθαρχία πού στηρίζει ολόκληρο κράτος. Μια επανάσταση γίνεται στην ψυχή του ήρωα... Σε μια στιγμή ανθρώπινης αδυναμίας τάρνιεται όλα για να κερδίσει τη ζωή του... «Όμως ύστερα από μια έντονη έσωτερική πάλη, ό όρθολογισμός και τό στρατιωτικό πνεύμα κυριαρχούν στην πρωσοική ψυχή του κι' ανυψώνουν τόν νικητή των Σουηδών σε νικητή του έαυτού του και ήρωα πανανθρώπινο...» Όμως στο τέλος—μεγάλο μειονέκτημα του έργου κατά τη γνώμη μου—ή ζωή χαρίζεται στον ήρωα μ' όλο πού οι λόγοι πού προέλεσαν την καταδίκη και πού κουράστηκε τόσο ό συγγραφέας να μάς τους έπιβάλλει παραμένουν αναλλοίωτοι και πανίσχυροι.

Τό δράμα βέβαια είναι έσωτερικό κι' έχει κιάλας βρει τη λύτρωσή του στην ψυχή του ήρωα πριν έρθει τό άπίθανο happy end. Όμως πόσο δωρικότερο, μεγαλοπρεπέστερο, δραματικότερο θάταν αν τελείωνε με τη θυσία και καθιέρωνε στο τέλος τόν σπασοτιατικό ήρωα ό ίδιος ό θάνατός του. Σκεφθείτε πόσο θάχανε ως έργο ή Άντιγόνη αν την πρόφτανε ζωντανή και τη γλύτωνε άπ' τόν τάφο της ό μετανιωμένος Κρέοντας. Κι' εκεί είχε λήξει ή ψυχική πάλη κι' ή ήρωική νέα είχε άδισταχτα διαλέξει τό θάνατο. Όμως δέ χρωσιέται λίγο ή αίγλη της κι' ή συγκίνησή μας και στην πραγματοποίηση αυτού του θανάτου πού καθιέρωσε όριστικά τόν ήρωισμό της.

Άλλο μειονέκτημα του έργου είναι ή άργή του εξέλιξη, ιδίως στην άρχή πού κουράζει ύπερβολικά, χωρίς να ξυπνά κανένα ανθρώπινο ένδιαφέρον ως την ώρα της καταδίκης. Γενικά τό έργο με τό στενό πνεύμα του μάς αφήνει σχεδόν ψυχρούς εκτός από μερικές ανθρώπινες, πραγματικά δραματικές, συγκρούσεις.

Η έκτέλεση, κυρίως από τους πρώτους ήθοποιούς, ήταν θαυμαστή. Ο κ. Μινωτής έδειξε πάλι τη μεγάλη

ικανότητά του να μπαίνει στις πολυσύνθετες φύσεις και να δίδει τόσο πλούσια τις έναλλαγές τους και την πρωτεϊκή τους έκδήλωση. Στη σκηνή ιδιαίτερα πού πέφτει στα πόδια της άρχόντισσας και ίκετεύει τη σωτηρία ήταν άληθινά άφθαστος. Συνήθως κερδίζει διανοητικές νίκες πού δείχνουν την πνευματική ώριμότητά του. Μά έδω έδωκε δείγματα βαθύτατης εύαισθησίας και ανθρώπινου πόνου.

Πόσο λεπτά, πόσο μελετημένα, με πόση βαθεία κατανόηση πού καταλήγει πάντα σε φυσικότητα, στάθηκε αντιμετώπες του ό κ. Γληνός στο ρόλο του άρχοντα. Έσωτερικά, χωρίς μεγάλες άποδειχτικές κραυγές, σχεδόν βουβά, άπόδειξε την άγάπη του, τη μεγάλη ψυχή του, μά και την ύψηλή κατανόηση του καθήκοντός του. Καμιά στιγμή δεν ήταν αντιπαθητικός κι' όταν ακόμη ύπόγραφε την καταδίκη. Ένοιωθε πως τιμωρούσε μαζί και τόν έαυτό του.

Πλάι στους δυό αυτούς πρωσοικούς ήρωες θαυμαστός, συγκινητικός, μόνος αυτός άπαλλαγμένος από τό στενό πνεύμα του έργου, ό στρατηγός Κότβιτς δόθηκε ύπέροχα από τό μεγάλο μας καλλιτέχνη κ. Βεάκη. Άπλός στον ανθρωπισμό του, φυσικός στην άγάπη του, έβλεπε μόνο τη νίκη και την άξία του ήρωα. Δέ μπορούσε να καταλάβει τί γύρευε ό θάνατος ανάμεσά τους.

Η δίσ Παπαδάκη, λεπτότατη σ' όλο τό έργο, έφθασε σ' άληθινή έξαρση στη σκηνή της φυλακής πού την έδωσε μ' όλη την πλούσια γυναικεία εύαισθησία της.

Η όλη σκηνοθεσία, στενά προσηλωμένη—ίσως νάπρεπε έτσι—στο στρατιωτικό πνεύμα του έργου· τά σκηνικά, παραφορτωμένα κάπως στην άρχή, ήταν πολύ λιτά και καλλιτεχνικά στη σκηνή της φυλακής και στο παρεκκλήσι. Οι ένδυμασίες του κ. Φωκά όπως πάντα άρμονικές σε χρώματα και καλλιτεχνικές σε δημιουργία.

Η μετάφραση του κ. Καρθαίου, ποιητική έξαιρετικά κι' εύσυνείδητη, όπως κάθε εργασία του έκλεκτου αυτού ποιητού, είναι άληθινό άπόχτημα για τό θέατρό μας.